

Tekst gwarowy — Wilcza 1

Autor: Monika Kresa

Informator: Paweł Nowak, urodzony w Wilczy w 1930 roku. Skończył dwie klasy szkoły podstawowej, pracował w kopalni przy naprawie maszyn. Matka pana Pawła pochodziła z Zabrza, ojciec urodził się w Essen Borberg.

Materiał zebrany przez: Wojciecha Lenartowicza, Agnieszkę Komorowską i Monikę Kuśmirek. Zapis i opracowanie: Monika Kresa. Weryfikacja: Halina Karaś.

Historia Wilczy {vm}T751.mp3|L{/vm}

Skąd się wzięła nazwa Wilcza?

No według, według opowieści, że kiedyś tu {tt} = Wilcza. Podwyższenie artykulacji a pochylonego do o. |Wilczao{/tt} była otoczono lasami, {tt} = zresztą. Rozłożona (asynchroniczna) wymowa samogłoski nosowej ą w wygłosie jako om. |zresztom{/tt} jeszcze jest {tt} = między. Wąska (zwężona) wymowa samogłoski nosowej ę w śródgłosie jako eyn przed spółgłoską zwartą. |miejndzy{/tt} lasami i tu było bardzo dużo wilków i {tt} = stąd. Wąska (zwężona) wymowa samogłoski nosowej ą w śródgłosie wyrazu jako oun przed spółgłoską zwartą. |stound{/tt} wzięła się nazwa Wilcza. I herb to jest pół wilka, no taki taki herb wymyślił tu, że jes pół wilka.

Słyszeliśmy, że jest w herbie również zamek?

{tt}ja ‘tak’ (z niem. ja). |Ja{/tt}, to jest tak. Wilczo, {tt} = jak jeszcze. Fonetyka międzywyrazowa udźwięczniająca. |jag jeszcze{/tt} w czasie wojny, jag Niemce {tt} = przyszli. Typowe dla całego Śląska i części gwar południowomałopolskich zachowanie dawnego i w grupie rzi. |przyszli{/tt} to Niemce powiadali, że Wilczo jest wioskom, po niemiecku to powiadali, że to jest „ajn rajendorf’, że to jest w rzezyndzie, przy drodze głównej som {tt} = chałupa. Częste w wielu gwarach skrócenie wyrazu. |chałpy{/tt}, a za chałpami pola, bo tag jes. Tak teraz ni mo, nazwa ulica Główna to som domy, teraz już się dużo {tt} = domów. Wymowa o jako głoski pośredniej między o oraz u spowodowana wpływem spółgłoski nosowej. |doumów{/tt} rozbudowało, bo te boczne {tt} = dróżki. Zachowanie o pochylonego jako głoski pośredniej między o i u. |droużki{/tt} to były {tt} = zapłocie ‘wygon, pastwisko albo łąka za ogrodzeniem gospodarstwa’. |zopłocia{/tt}, no i to przy tych zopłociach już som pobudowane doumy, bo sie to rozrosto, na {tt} = końcu. Antycypacja miękkości, czyli wyodrębnienie się miękkości w postaci joty. |kojnca{/tt}, tu jest prawie już kouniec wsi i {tt} = ‘gdzie’. |kaj{/tt} stoi ten {tt} = zamek. Silne ścieśnienie a do ó przed spółgłoską nosową. |zómek{/tt}, nie? Tu {tt} = mieszkał. Samogłoska e pochylone ścieśniona i wymawiana jak y, pochylone a również ścieśnione zrównało się w wymowie z o. |miyszkoł{/tt} właściciel ziemski, miół dwór, {tt} = jeden. Zwężenie artykulacji e do y przed spółgłoską nosową, czyli wąska wymowa grupy eN jako yN. |jedyn{/tt} dwór, a na drugim końcu wsi był drugi dwór, także to byli dwaj panowie, przed wojno. Teyn, co tu miyszkoł, nazywoł się Grzónka, był, on był, był Polokieym, a tyn drugi, na drugim końcu sie nazywoł Kowacz, ten {tt} = zaś. ‘znów, znou’ Antycypacja miękkości, czyli wyodrębnienie się miękkości w postaci joty. |zajś{/tt} był Niemiec, i ci gospodarze przed wojno, co {tt} = trzymali. Typowe dla całego Śląska i części gwar południowomałopolskich zachowanie dawnego i w grupie rzi. |trzymali{/tt} z tym Kowaczem, to sie żyli bardzo dobrze, bo Kowacz eksportowoł zboże do Niemiec, a przed wojnom za marka to były dwa złote i to ci gospodarze, co z nim trzymali, {tt} = on. Prelabializacja, czyli poprzedzenie samogłoski w nagłosie u niezgłoskotwórczym (zapisywanym jako ł). |łon{/tt} im broł zboże, żyto przeważnie, bo to przed wojnom pszenice to musioł mieć dobry grunt, abo dużo nawozu, gnoja, gnoju, to mu się pszenica zdarzyła, teraz na każdym polu urośnie pszenica, bo sie stosuje dużo nawozów, otóż to. Ci, co z nim trzymali, to żyli sie dobrze, bo odbieroł żyto, eksportowoł do Niemiec, no a za jedna {tt} = mareczkę. Szeroka wymowa ę wygłosowego jako a z całkowitą utratą nosowości {denazalizacją} i związane z tym zrównanie biernika lp. rzeczowników żeńskich zakończonych na -a z mianownikiem. |mareczka{/tt} były dwa złote. Do kościoła łoba chodzili, teyn koniom przyjeżdżoli, eleganckim landałery, teraz ki {tt}landałer ‘powóz, kryta bryczka’ (niem. od miejsca wyrobu: Landau) |landałer{/tt} to jest taki pojazd, tag jag choćby samochód oszklony, no ale że go konie {tt} = ciągnęły. Charakterystyczny dla wielu gwar polskich zanik przyrostka nę w czasie przeszłym. |ciągnę{/tt}, nie? Tyn Kowacz to był fundatoreym naszego kościółka, łon miół fajne lasy, grube drzewo miół w nim i łon jeżeli było potrzeba, to on zawsze ofiarowoł drzewo do kościoła.